

ціальними результатами згідно з визначеними цілями і завданнями розвитку у довгостроковому періоді.

Національні особливості та чинники забезпечення соціальної конкурентоспроможності економіки в Україні формувалися у процесі становлення ринкової економіки. Тому ці умови мають специфічний характер, який пояснюється самою суттю перехідної економіки, об'єктивними умовами господарювання, особливостями економічної політики у цей період, характером інституціональних перетворень, національним господарським менталітетом та іншими чинниками.

Соціалізація трансформаційної економіки означає не лише створення матеріальних умов для забезпечення зростаючих потреб суспільства, а й розвиток соціальних процесів під впливом ринкових та інституціональних трансформацій, таких як перетворення відносин власності, лібералізація і демократизація економічних взаємовідносин, перетворення держави на учасника ринкових відносин, впровадження відносин соціального партнерства між суб'єктами соціалізації; активну участь громадян в соціально-економічних відносинах. А соціальна конкурентоспроможність економіки характеризує її соціальні результати у порівнянні з іншими країнами.

Список використаних джерел

1. За даними Обстеження умов життя домогосподарств, що проводиться Державною службою статистики України. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gorstat.kiev.ua/p.php3?c=499&lang=1>

2. Україні в світі. Огляд міжнародних індексів. 2013. Фонд Ефективного управління. К., 2013. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.feg.org.ua/docs/ukraine_inthe_world_2013_ukr_web.pdf

3. Українське суспільство 2002–2010. Соціологічний моніторинг / За ред. д.е.н. В. Ворони, д. соц. н. М. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2010. – 636 с.

4. Олейник А.Н. Институциональные аспекты социально-экономических трансформаций / А.Н. Олейник. – М.: ТЕИС, 2000. – 159 с.

5. Полунеев Ю. Механізм підвищення конкурентоспроможності економіки України в посткризовий період / Юрій Полунеев. – Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 9. Ч. 3. – С. 243.

6. Свобода слова в Україні: загальнонаціональне опитування / [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/events/hdvhwidvhdfvjkhj.htm>

7. Чорнодід І.С. Методологія аналізу соціальної конкурентоспроможності країни // Бізнес інформ № 7. – 2013. – С. 225–231.

8. Халда Н.О. Забезпечення соціальної конкурентоспроможності регіону в умовах структурних змін світового господарства / Н.О. Халда. – [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2010_7_5/22.pdf. – Назва з екрана

9. Якість трудового життя в Україні: Соціологічний вимір (доповідна записка) Національна Академія Наук України / Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи. – Київ, 2012. – 22 с. – С. 15–16.

9. Amartya Sen. Social exclusion: concept, application and scrutiny / Sen Amartya. – Manila.: Philippines, Asian Development Bank, 2000. – 60 p.

Я.К. ШАПОВАЛ,

Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі

Вплив глобалізаційних процесів на економічну стратифікацію населення України

У статті аналізуються механізми впливу світових глобалізаційних процесів на майнове розшарування та економічну нерівність в Україні.

Ключові слова: глобалізація, економічна стратифікація, нерівність.

В статье анализируются механизмы влияния глобализационных процессов на имущественное расслоение и экономическое неравенство в Украине.

Ключевые слова: глобализация, экономическая стратификация, неравенство.

This article analyzes the mechanisms of globalization processes on the stratification and economic inequality in Ukraine.

Постановка проблеми. Стрімка стратифікація в минулому егалітарного українського суспільства відбулася вже на початку 1990-х років, коли різка зміна умов господарювання та

масштабна приватизація спричинили концентрацію ресурсів і національного багатства в руках відносно нечисельної групи при зубожінні і низькооплачуваній зайнятості переважної більшості населення. В Україні з'явилися справді багаті родини, причому їхнє багатство було сформовано переважно завдяки доступу до державної власності і приватизації найбільш прибуткових її об'єктів. Надзвичайно короткий термін накопичення цього багатства значною мірою вплинув на бажання всіляко демонструвати свої статки, часто навіть перебільшуючи їх. У цей же час сталося катастрофічне падіння рівня життя переважної більшості населення [1, с. 5].

Більшість суспільств визначають викорінення несправедливої нерівності як одне з головних завдань державної політики. Проте коли доводиться вибирати між забезпеченням вищих темпів економічного зростання і зниженням нерівності шляхом первинного або вторинного перерозподілу доходів, уряди часто опиняються перед жорсткою альтернативою, оскільки пе-

реваги, досягнуті шляхом забезпечення більшої справедливості, можуть бути зведені нанівець втратами, що пов'язані з уповільненням темпів економічного зростання. Отже, проблема зв'язку економічної стратифікації населення з рівнем економічного розвитку України є надзвичайно актуальною.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Одним із найбільш масштабних вітчизняних досліджень з цього питання є монографія за ред. Е.М. Лібанової [1]. Іншим вагомим дослідженням впливу майнової нерівності на сталий людський розвиток є аналітична доповідь, підготовлена в Інституті демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи [2]. Серед останніх фундаментальних іноземних досліджень слід згадати монографії Л. Костильової [3] та О. Шкарабана [4].

Метою статті є спроба встановлення зв'язку та взаємного впливу участі України у глобальному економічному середовищі з рівнем економічної стратифікації населення.

Виклад основного матеріалу. Вплив економічної стратифікації на рівень економічного розвитку країни наразі залишається дискусійним питанням. Існує два полярних погляди з цього приводу. Частина дослідників вважає, що концентрація великої кількості ресурсів у руках обмеженого кола власників є позитивним явищем для економічного розвитку країни. Аргумент полягає в тому, що питома вага споживання на одну особу багатства у цієї категорії людей значно нижча, ніж у решти громадян, які складають переважну більшість населення країни. Це дає змогу його (багатства) власникам (у сучасній загальноприйнятій термінології – олігархам) сконцентрувати значні ресурси для інвестування, яких так потребує кожна економіка, зокрема вітчизняна.

Загалом, така теза має певну логіку, оскільки сучасні науково-прикладні дослідження, а отже, глобальні інвестиційні проекти, що «визначають обличчя» сучасного світу, тобто засновані на інноваціях, стають усе більш дорогими, потребуючи таким чином усе більшої концентрації інвестиційного ресурсу.

Інша частина експертів дотримується погляду, що надмірна економічна стратифікація заважає сталому економічному розвитку. Вони вважають, що нерівність, навпаки, гальмує економічний розвиток, оскільки негативно впливає на інвестиційну активність. Зокрема, експерти «Громадянської двадцятки» вважають, що: «До недавнього часу багато країн віддавали перевагу заходам стимулювання економічного зростання за допомогою ринкових механізмів, приділяючи дуже незначна увагу політиці з подолання нерівності. В останні два роки однак більшість економістів дійшли висновку про те, що більш рівномірний розподіл доходів сприяє економічній стабільності, підтримці стійких темпів зростання, соціальної згуртованості в суспільстві» [5, с. 20].

Факторами негативного впливу надмірної економічної стратифікації населення на стійкість та темпи економічного зростання більшість експертів вважають чотири: недостатність стимулів для інвестування, негативний вплив на продуктивність праці, нестача матеріально-речового капіталу та соціальний фактор.

Недостатність стимулів для інвестування. Рівномірний розподіл доходів між широкими верствами населення заважає надмірній концентрації фінансового ресурсу в руках обмеженого кола олігархів, це дійсно так. Але наявність численного середнього класу обумовлює масове індивідуальне, хоча й в незначних обсягах, накопичення. За умови діючих механізмів концентрації цього ресурсу у напрямках, яких потребує сталий економічний розвиток країни, можуть створюватися умови для інвестування зсередини країни, оскільки середній клас, як правило, не схильний виводити накопичення за кордон. Це пояснюється насамперед порівняно незначними обсягами індивідуальних накопичень.

По-друге, значний прошарок середнього класу є наочним свідченням сприятливого інвестиційного клімату, отже, нагальна необхідність виведення коштів у інші юрисдикції з метою їх збереження відсутня.

Насамкінець, широкий та потужний середній клас забезпечує сталий внутрішній попит, що само по собі є могутнім стимулом для стійкого та тривалого економічного зростання.

Але за надмірної економічної стратифікації, тобто відсутності вищезгаданого середнього класу, діє зворотна логіка. Відсутність великої кількості індивідуальних накопичень не створює умов для концентрації інвестиційного ресурсу зсередини країни. Аналогічно не створюються стимули для підвищення внутрішнього попиту.

Негативний вплив економічної стратифікації на продуктивність праці. Сучасна ринкова економіка дедалі більшою мірою визначається якістю людського капіталу. За висновками експертів ООН, якщо кілька десятиліть тому потенційні переваги в конкурентоспроможності мали країни, багаті на природні ресурси чи фінансові капітали, то сьогодні економічне зростання на 64% зумовлене людським і соціальним потенціалом, тоді як природними ресурсами – на 20%, а наявністю капіталу – лише на 16% [6].

Протягом тривалого періоду в експертній спільноті панувала думка, що Україна має значну конкурентну перевагу перед іншими країнами за рахунок дешевої та кваліфікованої робочої сили. Сьогодні ця теза не відповідає дійсності. Робоча сила в Україні не є дешевою у порівнянні з аналогічним показником Південно-Східної Азії.

Аналогічне справедливе й по відношенню до кваліфікації робочої сили. Міжнародні порівняння продуктивності праці (ВВП на одного зайнятого за паритетом купівельної спроможності) показують, що Україна суттєво відстає за цим показником не лише від розвинутих країн (Німеччини, Франції, Швеції), а й успішних постсоціалістичних країн Європи.

Продуктивність праці в Україні знаходиться на надзвичайно низькому рівні. Достатньо сказати, що станом на 2008 рік показник сягав 50,4% від рівня Росії та лише 19,6% від рівня Франції [7, с. 34].

Якість трудових ресурсів великою мірою визначається якістю та доступністю освіти у країні, в тому числі вищої. Незважаючи на обов'язковий загальний характер середньої освіти

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

та досить високу частку вищої освіти серед молоді, загальний рівень професійної кваліфікації на Україні неухильно знижується. Немалим чином це пояснюється зниженням загального рівня середньої та особливо вищої освіти. Якість та престижність вищої освіти в Україні поступово девальвується. Отже, професійні навички працівників, особливо в технологічно складних галузях, залишають бажати кращого.

Іншим фактором є деіндустріалізація України, скорочення виробництва наукомісткої продукції з високою часткою доданої вартості та заміщення її дрібнотоварним виробництвом, що негативно відбивається на кваліфікації робочої сили.

Насамкінець, проблемою є комерціалізація вищої освіти в Україні. Представники нижчих страт не в змозі оплачувати навчання дітей і не мають можливості отримати кредит на освіту, як це практикується у більшості розвинених країн. Отже, працівникам не вистачає професійних знань та навичок, що значно знижує їхні конкурентні позиції на ринку праці. Для значної кількості молоді доступними за професійним рівнем є лише роботи, які не потребують високої кваліфікації, а отже є низькооплачуваними. Це, своєю чергою, лише підсилює рівень економічної стратифікації населення України. Саме тому в контексті зниження економічної стратифікації нагальною необхідністю є забезпечення доступності освіти для молоді як через розширення державного замовлення, так і через зниження її (освіти) вартості та підвищення доступності кредитування. Але при цьому неодмінною умовою має бути підтримання належної якості.

Нестача матеріально-речового капіталу. Автори «Громадянської двадцятки» цілком справедливо вважають, що: «Кількість матеріально-речового (фізичного) капіталу в економіці впливає як на загальну продуктивність, так і на продуктивність праці (через співвідношення капітал / праця, або кількість фізичного капіталу, що припадає на кожного працівника). Бідні верстви населення з високою часткою ймовірно будуть володіти недостатнім фізичним капіталом з цілого ряду причин, включаючи неможливість накопичення достатніх заощаджень (не тільки через низькі доходи, а й через відсутність надійних способів заощадження) і вразливість їхніх активів перед антропогенними і природними лихами» [5, с. 20].

Але, на нашу думку, на сучасному етапі розвитку основна роль в економічних процесах належить все ж таки не фізичному, а фінансовому капіталу, який може бути конвертований у засоби дрібнотоварного виробництва. В цьому контексті велику роль знову ж таки відіграє доступ нижчих страт до дешевого кредитування. Велика кількість економістів вважають, що підвищений у порівнянні з розвинутими країнами рівень інфляції є нормальним явищем для транзитивної економіки. Разом із тим, якщо відсоткові ставки за кредитами на започаткування (розвиток) бізнесу перевищують 5 відсоткових пунктів, таке кредитування для позичальника втрачає будь-який сенс. Отже, дійсна проблема нестачі фізичного капіталу (засобів виробництва) щільно й нерозривно зав'язана на сталу практику банківської системи.

Разом із тим не підлягає сумніву, що нестача фізичного капіталу у нижчих страт негативно впливає на рівень економічної стратифікації населення. Виникає природний бар'єр для залучення численних нижчих страт до ринкової економіки і нерівність у кращому випадку консервується на одному рівні, а у найгіршому – збільшується. При цьому темпи зростання економіки знижуються або взагалі коливаються на нульовому рівні.

Соціальний фактор. Багато дослідників вказують на зв'язок економічної стратифікації із соціальною нестабільністю. Головним чином він реалізується через підвищення соціальної напруги в суспільстві. Нижчі та вищі страти починають відчувати взаємну антипатію.

Нижчі страти вважають існуючий соціально-економічний устрій несправедливим, а себе – обділеними. На їхню думку, вони заслуговують ширшого доступу до життєвих благ. В їхньому уявленні вищі страти виглядають жадібними, підступними та брехливими. Нижчі страти впевнені, що багатство вищих страт добуто підступним шляхом, а отже вони (вищі страти) зобов'язані щонайменше поділитися з іншими. У найбільш радикальних варіантах мислення найбільш переважним варіантом виглядає повна націоналізація.

Своєю чергою, вищі страти вважають представників нижчих страт ледарями, неробами та дармоїдами. Коли взаємний антагонізм сягає певної позначки, настає загроза для внутрішньої соціально-економічної стабільності, на що неминуче реагує внутрішній, а, особливо, зовнішній капітал. Інвестиційні процеси консервуються або згортаються. Рейтингові агенції знижують суверенні рейтинги або принаймні прогнози по ним. Це автоматично призводить до зниження корпоративних рейтингів, які вкрай рідко перевищують суверенні, та дорожчання позикових коштів.

Надмірна економічна стратифікація може бути причиною громадянських конфліктів як на регіональному рівні, так й у країні в цілому. При цьому досить часто спалахують сепаратистські тенденції, які до цього були приховані в суспільстві.

На нашу думку, з проаналізованих чотирьох факторів соціальний є найбільш вагомим. Саме соціальна атмосфера в суспільстві відіграє визначну роль в економічних процесах, а не навпаки, хоча насправді зв'язок між економікою та соціальною сферою є більш складним та багатограним.

Таким чином, процеси економічної стратифікації впливають на економічний розвиток суспільства. Причому характер цього впливу досі не можна оцінити однозначно. Можемо лише припустити, що він залежить від комплексної дії багатьох чинників, поєднання яких для кожної країни є суто індивідуальним.

Натомість беззаперечним є факт, що надмірна економічна стратифікація може нести в собі загрози для соціально-економічного стану країни. Отже, нагальною необхідністю для економічної науки є виявлення та ідентифікація цих загроз, аналіз їх впливу та розробка заходів щодо його (впливу) знешкодження, або, принаймні, мінімізації.

Разом із тим в контексті цієї статті окремий інтерес для сучасних дослідників являє інша світова тенденція, яка набуває все більших масштабів. Йдеться про глобалізацію світового господарського простору. Нині глобалізація є визначальною тенденцією світового господарства, яка впливає на усі сторони суспільного буття: економіку, політику, культуру тощо. До цього процесу тією чи іншою мірою залучені майже всі країни світу, і Україна не є виключенням.

Термін «глобалізація» в економічному контексті не має чіткого та однозначного трактування (до речі, ця теза також є справедливою по відношенню до термінів «світова економіка», «глобальна економіка» тощо). Вони є популярними серед вітчизняних та зарубіжних дослідників і застосовуються у величезній кількості доробків, але їхні значення однозначно не уніфіковані. Навіть неясно, є ці терміни тотожними чи ні).

Тому для цілей цієї статті під глобалізацією будемо розуміти процес стирання економічних кордонів національної держави, інтернаціоналізацію внутрішнього ринку та інтеграцію його до світових ринків.

Вплив глобалізаційних процесів на економічну стратифікацію населення окремої країни досі не досліджено. Наприклад, В.Ю. Саприкіна вважає, що: «Суперечки з приводу глобалізації зосереджені в основному на тому, підсилює вона нерівність між багатими і бідними чи ні. На наш погляд, соціально-економічна нерівність не є прямим наслідком глобалізації. Дійсно, багаті стали жити багатше, проте й бідні збільшили свій добробут. Бідні країни використовують знання і технології багатших держав. Більша нерівність сприяє тому, що суспільство підтримує, наприклад, продовольчі програми для тих, хто стоїть нижче на соціальній щаблі. Певна майнова нерівність навіть іде людству на користь. Багаті країни вкладають величезні кошти в медицину і мають можливість досліджувати і розвивати нові технології в діагностуванні важких захворювань, наприклад раку. Всі ці розробки вимагають величезних грошових вливань, що не під силу менш розвиненим країнам» [наведено за 8, с. 11].

Інші дослідники відмічають, що «світова економіка все більше поляризується, економічна активність і відповідні прибутки концентруються у трьох десятках ключових країн, переважним чином членів Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Приєднання до світової ринкової системи постсоціалістичних країн, а також відсталих країн, не покращило їх економічне становище, а лише збільшило маргінальність». У сучасних умовах очікується, що «маргіналізація бідних країн і незаможного населення буде набирати обертів, якщо не будуть створені адекватні регулятивні норми і механізми управління глобалізаційними процесами» [процитовано за 9, с. 62].

Іншими словами, вплив глобалізації на економіку окремих країн не досліджено, але вже зараз ясно, що внаслідок глобалізації світ поляризується, а для країн, що не входять до переліку розвинутих, існує небезпека відставання в економічному розвитку та інших негативних наслідків. Деякі ві-

чизняні дослідники прямо вказують на ймовірність такого сценарію для України.

Значне зростання економічної нерівності, уособлення багатства погіршує можливості для виживання нижчих верств населення. Відбувається процес зростання соціальних проблем, зростає безробіття, знижуються доходи, відсутні фінансові можливості для отримання освіти, придбання житла тощо. Розуміючи небезпеку такої ситуації, розвинені країни починають проводити таку політику (вирівнювання доходів, скорочення безробіття, соціальна допомога тощо), щоб скоротити розрив у рівні життя між вищими і нижчими верствами суспільства, зняти соціальну напругу в суспільстві. В той же час у бідних країнах відбувається зниження рівня життя, що призводить до політичної нестабільності, зростання організованої злочинності, корупції, поширення соціальних хвороб [9, с. 62].

Небезпека розподілу світу внаслідок глобалізації на зони процвітання та занепаду підсилює низку загроз світового масштабу, серед яких – нелегальна міграція, транснаціональна злочинність, міжнародний тероризм тощо. Надмірна бідність та поляризація суспільства спонукають політиків бідних країн до пошуку штучних шляхів зниження суспільної напруги – пошук внутрішніх та зовнішніх ворогів, недружня політика до сусідніх (і не тільки) держав, підтримка тероризму тощо.

Опосередкованим підтвердженням цієї тези щодо України є думка А. Дунської та С. Костюка, які вважають, що: «...вплив глобалізації на національну економіку досить складний та суперечливий. ... Курс уряду на лібералізацію зовнішніх відносин не виправдав покладених на нього надій і не реалізував конкурентні переваги України. Доцільність лібералізації зовнішньоекономічних відносин мала б бути досліджена на перших етапах відкриття кордонів, оскільки далеко не однакові умови та розбіжності обумовлювали суттєву різницю між економічними системами України від високорозвинених країн. Показники розвитку української економіки у порівнянні із найбільшими торговельними партнерами свідчать про недоречність беззастережного відкриття кордонів [10].

Аналогічної думки дотримується авторський колектив під керівництвом Е. Лібанової: «Процеси інтеграції світової економічної системи насправді розділили світ на учасників цих процесів та аутсайдерів, на одержувачів вигід глобалізації та іншу частину людства, що живе в глобалізаційній ізоляції в умовах нездатності брати участь в процесах інтеграції. У результаті глобалізації посилилися тенденції економічної і соціальної нерівності та сегментації, що були зумовлені динамічним розвитком процесів фінансизації глобальної економіки. Як свідчать останні дослідження, економічне зростання може супроводжуватися зниженням, зростанням або консервацією нерівності» [2, с. 32].

На наш погляд, причини входження України до переліку аутсайдерів світової економіки пов'язані насамперед з відсутністю повноцінного доступу до світового інвестиційного середовища, а отже, однобічно, в якості акцептора, присутністю на світовому ринку капіталів. Наслідком цього є нез-

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ПРОБЛЕМИ

датність адаптації вітчизняної економіки до процесів глобалізації, низька конкурентоспроможність більшості галузей та виробництв, низька продуктивність праці.

Отже, основне соціальне протиріччя глобалізації – це гальмування прогресу або пряме погіршення умов існування основної (і при цьому такої, що збільшується) частини людства за рахунок прискорення розвитку і зростання добробуту її абсолютної (і при цьому такої, що скорочується) меншої частки. Таким чином, однією з сучасних тенденцій світової глобалізації є феномен нової стратифікації держави та суспільства, основним критерієм якої визнано стан економічного розвитку та рівень соціального захисту громадян [9, с. 61].

Україна, як й інші держави, що розвиваються, опинилася на сьогодні у сфері інтересів розвинутих країн світу переважно як потенційний ринок збуту для товарів кінцевого призначення, постачальник сировини та напівфабрикатів, виробництво яких супроводжується екологічним забрудненням навколишнього середовища. Така ніша на міжнародних ринках спричинює і економічне відставання України від стандартів розвинутих країн світу. Отже, можна вважати, що глобалізація в її нинішній формі більше відповідає інтересам розвинених держав [9, с. 62].

Провідна роль у процесі глобалізації належить транснаціональним корпораціям (ТНК). Їхня кількість в останній чверті ХХ ст. зростала надзвичайно інтенсивно. Сьогодні вони контролюють близько половини світового промислового виробництва, понад половину міжнародної торгівлі, близько 4/5 світового банку патентів і ліцензій. Протягом останніх двох–трьох десятиліть географія діяльності ТНК змінилася дуже різко. Раніше панівне становище на світовому ринку займали ТНК розвинених країн. Тепер розвинені країни поступово скорочують свою частку в економічній діяльності за кордоном, тоді як на світову арену виходять держави, що розвиваються. Якщо на початку 80-х років ХХ ст. їхні накопичені прямі інвестиції знаходилися в межах \$16–16,5 млрд., то до початку 90-х років вони становили вже близько \$82 млрд., а до початку ХХІ ст. – близько \$470 млрд., тобто майже 10% світового обсягу таких інвестицій [11, с. 198].

Але, на превеликий жаль, сьогодні для України справедливо дві факти:

1. Провідні світові транснаціональні корпорації в силу своєї ринково-капіталістичної природи не схильні опікуватися проблемами територій, на яких розташоване виробництво, якщо це не центр прийняття рішень та не головна юрисдикція фінансових та інших ресурсів. Головне, що цікавить акціонерів ТНК, – це прибуток, а отже, решта не має значення. І якщо уряди юрисдикцій ще можуть певним чином впливати на політику ТНК по відношенню до доходів населення юрисдикцій (рівні заробітних плат, соціальний пакет, все те, що підпадає під категорію «соціальна відповідальність бізнесу»), решта країн позбавлені жодних важелів впливу на акціонерів та менеджмент ТНК.

2. У силу певних історичних, політичних, економічних та інших причин Україна не є юрисдикцією жодної ТНК світового масштабу. Отже, в цьому сенсі нинішній та інші уряди залишені напризволяще з проблемою економічної стратифікації українців та вимушені вирішувати її самостійно, спираючись лише на внутрішні ресурси.

Отже, глобалізація є доволі неоднозначним явищем нашого сьогодення. Поруч із беззаперечними перевагами вона несе з собою також цілу низку небезпек, зокрема економічного характеру, основними з яких є: нерівномірність розподілу благ між країнами-учасницями процесу, деіндустріалізація економік, збільшення розриву у рівнях заробітних плат між кваліфікованими та некваліфікованими працівниками, міграція виробництва залежно від вартості робочої сили та негативний вплив на зайнятість.

Виходячи з вищенаведеного можна констатувати, що економічна стратифікація населення є багатограним явищем, оцінка якого залежить від конкретних умов, що склалися зсередини кожної країни. Але як припущення можна стверджувати, що надмірна економічна стратифікація шкодить сталому економічному розвитку, гальмуючи його за рахунок зниження продуктивності праці, незначних обсягів інвестування та негативних соціальних наслідків.

З іншого боку, глобалізаційні процеси впливають на економічне становище конкретної країни також доволі неоднозначно. В цілому дослідники доходять думки, що глобалізація є більш вигідною для розвинених країн, які є локомотивом цього процесу. Натомість вплив глобалізації на країни з транзитивними економіками, до яких відноситься й Україна, є не таким позитивним. Існує велика ймовірність того, що завдяки надлишковій інтеграції у світові економічні процеси економічна стратифікація країн, що розвиваються, лише підвищується.

Висновки

Глобалізаційні процеси, що в цілому розцінюються економістами як позитивне явище, здатні збільшувати економічну стратифікацію зсередини окремих країн. Своєю чергою, надлишкова економічна стратифікація здатна гальмувати соціально-економічний розвиток країни. Це означає, що надмірне залучення країни у світові економічні процеси може зашкодити національним економічним процесам. Якщо це дійсно так, то перед дослідниками постає три питання:

1. Яким є оптимальний ступень залучення країни у світові інтеграційні процеси з огляду на внутрішню економічну стратифікацію?

2. Які зовнішні чинники, пов'язані з міжнародним розподілом праці, впливають на внутрішню економічну стратифікацію?

3. Чи можна регулювати вплив цих чинників на внутрішню економічну стратифікацію?

Відповіді на ці питання є надзвичайно важливими, оскільки проблема економічної стратифікації суспільства виходить за рамки суто економічної проблематики. Вона є складником загального комплексу ризиків, що загрожують людству на сучас-

сному етапі розвитку. Зокрема, йдеться про збереження довкілля, військові загрози, міжетнічні та міжконфесійні конфлікти, здоров'я нації, техногенні фактори тощо. Знешкодження цих ризиків можливе виключно за умови не просто врахування соціального аспекту глобалізації, а й виведення його на перший план, ґрунтуючись на принципах співробітництва та взаємодопомоги в інтересах усього людства.

Список використаних джерел

1. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / За ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с.
2. Сталлий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / Кер. авт. колективу Е.М. Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань: Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2012. – 412 с.
3. Костылева, Л.В. Неравенство населения России: тенденции, факторы, регулирование [Текст]: монография / Под рук. д.э.н., проф. В.А. Ильина; Л.В. Костылева. – Вологда: Институт социально-экономического развития территорий РАН, 2011. – 223 с.
4. Шкарабан И.О. Социально-экономическое неравенство и его воспроизводство в современной России. – М.: ЗАО «ОЛМА Медиа Групп», 2009. – 560 с.
5. Предложения «Гражданской двадцатки» по обеспечению устойчивого, устойчивого, сбалансированного и инклюзивного роста: проект доклада. – М.: Логос, 2013. – 72 с.
6. Сучасні критерії і виміри національної конкурентоспроможності // Електрон. ресурс] / Режим доступу: <http://finance-library.com.ua/article.php?book=65&article=4495>
7. Продуктивність – найважливіша основа зростання реально заробітної плати // Національна безпека і оборона. – 2010. – №7. – С. 25–37.
8. Сапрыкина В.Ю. Глобализация мировой экономики и социально-экономическое неравенство // Российское предпринимательство. – 2011. – №8. – Вып. 1 (189). – С. 10–16.
9. Євтушенко О. Соціальна стратифікація в умовах глобалізації сучасного світу / О.Н. Євтушенко, Н.А. Громадська // Наукові праці Державне управління. – Вип. 182. – Том 194. – С. 60–64.
10. Дунська А.Р. Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на рівень економічного розвитку України / А.Р. Дунська, С.О. Костюк // [Електрон. ресурс] / Режим доступу: http://esteticamente.ru/e-journals/PSPE/2008-3/Dunska_308.htm
11. Тойганбаева А.Е., Кенжебаева З.С. Методологические основы глобализации в развитии мировой экономики // Фундаментальные исследования. – 2012. – №3. – С. 193–198.